

Uddannelsesudvalget
UDU alm. del - Bilag 87
Offentligt

Folketingets Uddannelsesudvalg
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

22/11 2005

Vedlagt følger til uddannelsesudvalget kopi af et åbent brev til undervisningsministeren om behandling af fagområdet dansk som andetsprog i den nationale handlingsplan for læsning. Brevet er sendt på vegne af universitetsforskere og undervisere i dansk som andetsprog.

Med venlig hilsen

Anne Holmen

Professor, ph.d.

Danmarks Pædagogiske Universitet

Undervisningsminister Bertel Haarder
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K

22/11 2005

Åbent brev vedr. dansk som andetsprog i den nationale handlingsplan for læsning

Undertegnede universitetsforskere og -undervisere i dansk som andetsprog vil hermed gerne udtrykke en meget alvorlig bekymring vedrørende de anbefalinger om dansk som andetsprog, som Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning har fremsat primo november 2005. Samtidig vil vi opfordre til, at der tilknyttes fagfolk med viden om andetsprogstilegnelse og andetsprogpædagogik til det videre arbejde med denne del af handlingsplanen.

På trods af at de ikke nævnes eksplicit i kommissoriet for udvalgets arbejde, fylder tosprogede børn, unge og voksne forholdsvis meget i rapportens anbefalinger. Dette valg af fokus finder vi velbegrundet, idet vi anerkender, at der er behov for en styrket uddannelsesindsats for disse grupper, og at bedre læsekundskaber er et centralt redskab i en sådan indsats. Vi finder det imidlertid stærkt foruroligende, at udvalget ikke har suppleret sin viden fra læseforskningen med viden om andetsprogstilegnelse og -pædagogik og derfor ikke har fået sine generelle anbefalinger kvalificeret i forhold til elever og kursister med et andetsprogsforhold til dansk, idet disse har andre sproglige betingelser for at udvikle den ønskede læsefærdighed end jævnaldrende med modersmålsbaggrund i dansk. Vi finder det endvidere foruroligende, at dansk som andetsprog næsten udelukkende gøres til et spørgsmål om læsning. For elever med dansk som andetsprog ligger de sproglige udfordringer i lige så høj grad i udviklingen af det mundtlige sprog, i lytteforståelsen, i forståelsen af det danske sprogs struktur osv. Inden for andetsprogsforskningen eksisterer der en omfattende viden om tilegnelse af disse og en række andre områder og en veludviklet andetsprogpædagogisk indsigt, der danner grundlag for undervisningen i dansk som andetsprog.

Andetsprogpædagogikkens funktioner

Inden for de seneste 10 år har dansk som andetsprog været gennem en positiv faglig udvikling med styrkelse såvel af den særlige sprogundervisning som af det tværfaglige samarbejde med andre fag, hvor dansk som andetsprog bidrager med en sprogpædagogisk dimension baseret på viden om, hvordan en skolerelateret sprogfærdighed bedst udvikles på et andetsprog. Den faglige udvikling har været mest tydelig i folkeskolen, men i de senere år har en øget erkendelse af, at en målrettet andetsprogpædagogik er nødvendig for at sikre gennemførelse af også ungdomsuddannelser og en række voksenundervisningsforløb, ført til oprettelse af dansk som andetsprog på VUC og i erhvervsuddannelserne samt til brobygningsforløb og tværfagligt samarbejde i større omfang.

Som det fremgår, har dansk som andetsprog i dag flere funktioner på tværs af uddannelsessystemet. Der er for det første tale om elementær sprogundervisning for børn, unge og voksne uden basiskundskaber i dansk ved indgangen til en skole- eller uddannelsesform. For det andet er der tale om mere avanceret sprogundervisning, som har til formål at bibringe deltagerne den mundtlige og skriftlige sprogfærdighed, som er nødvendig for at klare sig i det videre uddannelsessystem, på arbejdsmarkedet og som borger. I folkeskolen kaldes denne undervisning supplerende, og den er

i lighed med den øvrige andetsprogsundervisning stærkt inspireret af fremmedsprogspædagogiske metoder og evalueringsformer. For det tredje er der tale om en sprogpedagogisk dimension i andre fag, som enten varetages ved en indholdsbaseeret sprogundervisning (content based language teaching) eller en sprogorienteret fagundervisning.

For de to sidste funktioners vedkommende er der i både målsætning og indhold tale om et delvis overlap mellem dansk som andetsprog og anden undervisning, som de samme børn, unge eller voksne deltager i. Derfor er det naturligt, at man overvejer både, hvilken status dansk som andetsprog skal have på forskellige trin i uddannelsessystemet, og hvordan de forskellige fag kan udvikles, så de i højere grad tager højde for, at eleverne har forskellige sproglige forudsætninger. Fx understreges det i rapporten om Fremtidens Danskfag, at en forbedring af tosprogede elevers udbytte af danskfaget stiller meget store krav til såvel lærernes sproglige viden som deres sprogpedagogiske praksis, og at begge dele gælder alle fire færdigheder - og dermed både det mundtlige og det skriftlige sprog - samt den sproglige refleksivitet, som er danskfagets centrale videnselement. Selv en sådan udvikling af danskfaget overflødiggør imidlertid ikke behovet for den avancerede undervisning i dansk som andetsprog. Tværtimod viser både danske og udenlandske erfaringer og undersøgelser, at målrettet sprogpedagogik over længere tid med fokus på at beherske sproget i mange intellektuelt krævende situationer har en positiv uddannelseseffekt.

Evalueringen af folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog viste, at en række elever i 2003 ikke modtog den undervisning, de havde behov for og dermed krav på ifølge bekendtgørelsen, og at nogle kommuner kun udbød basisundervisning og ikke havde udviklet supplerende undervisning, samt at dansk som andetsprog kun undtagelsesvist blev tænkt ind som dimension i skolens fag. Desuden viste den, at vurderingen af elevernes sprogfærdighed var af svingende karakter i kommunerne, idet den ofte baseredes på fornemmelser, uden den faglighed og bredde, som foreskrives i Fælles Mål for dansk som andetsprog (Saarup m.fl. 2004).

Det er imidlertid vores indtryk, at evalueringen samt resultaterne fra PISA angående de tosprogedes skoleresultater har resulteret i, at en række kommuner har sat væsentlige initiativer i gang i forhold til at skabe bedre skoleresultater også for de tosprogede elever. Det er initiativer, der ud over basisundervisningen retter sig både mod den supplerende undervisning i dansk som andetsprog og mod andetsprogsdimensionen i fagene - og ikke mindst mod sammenhængen derimellem. Undervisningsministeriet har desuden som led i projektet "Dette virker på vores skole" ønsket at igangsætte udviklingsarbejder vedrørende dansk som andetsprog på mellemtrinnet. I disse år pågår der således en betydelig faglig udvikling af andetsprogsundervisningen og en faglig opkvalificering af de lærere, der varetager denne undervisning. Det vil for os at se både være ærgerligt og uhen-sigtsmæssigt, hvis denne udvikling sættes i stå.

Mainstreaming og ligestilling

Det er et hovedprincip bag udvalgets anbefalinger, at man ønsker læseundervisningen styrket i rammerne af den almindelige undervisning. Man anbefaler således en "mainstreaming" strategi for både børn, unge og voksne og fraråder særundervisning. Ifølge en sådan strategi kan eleverne tilegne sig den nødvendige faglige viden, samtidig med at de modtager særlig støtte til deres læse- eller sprogudvikling. Virkemidlet er undervisningsdifferentiering, som tænkes virkeliggjort gennem en forbedret læreruddannelse, først og fremmest inden for læseområdet. Hertil kommer en intensiveret sprogstimuleringsindsats i daginstitutioner, der ifølge udvalget vil betyde, at de fleste børn ved skolestarten vil være alderssvarende udviklet sprogligt. For at sikre effekten af småbørnsstrategien foreslås en indførelse af obligatoriske sprogpedagogiske elementer i pædagoguddannelsen samt sprogscreeninger af alle 3- og 6-årige børn.

Den mainstreaming strategi, som udvalget vedrørende den nationale handlingsplan for læsning foreslår, vil imidlertid give forringede uddannelsesmuligheder for tosprogede børn, unge og voksne og tilmed sætte en fremadrettet faglig udvikling i stå. Fx vil strategien betyde, at folkeskolens basisundervisning begrænses til elever født uden for Danmark, og at alle de øvrige funktioner skal varetagendes som led i en undervisningsdifferentiering. Det er der flere problemer forbundet med:

- 1) Uanset hvor effektiv en sprogstimuleringsindsats, der udvikles i daginstitutionerne, vil tosprogede børn ikke opnå modersmålskompetence på dansk inden skolealderen. Desuden er der ingen logisk forbindelse mellem fødested og sprogfærdighed.
- 2) Den udvikling af børns begrebsverden, ordforråd og sproglige opmærksomhed, der er en forudsætning for en optimal læseudvikling, bliver unødigt vanskelig, når den ikke kan foregå på de enkelte børns præmisser, men forudsætter en modersmålskompetence på dansk.
- 3) Når dansk som andetsprog skal tænkes ind under en læsestrategi, risikerer udviklingen af talesproget til skoleformål at blive forsømt. Dette kan ikke udvikles gennem sprogstimulering i småbørnsalderen, men her kan naturligvis lægges et godt grundlag for den videre sprogtilægnelse.
- 4) Der bliver ikke tilstrækkeligt fokus på den forbindelse mellem andetsprog og fag, der karakteriserer den skolerelaterede sprogfærdighed. Heri indgår læsning som et centralt element, men der indgår også andre sproglige og færdighedsmæssige elementer.
- 5) Muligheden af at dansk som andetsprog kan udvikles til yderligere at forbedre tosprogede elevers skolepræstationer vil blive forringet, hvis fagets Fælles Mål justeres, således at de alene gælder basisundervisning for sent ankomne elever (formentlig lig med det nuværende trinmål efter 2 års undervisning). Her er en målrettet indsats på skolens mellemtrin og i overbygningen en nødvendighed.
- 6) Den fremadrettede udvikling på skolerne vil blive væsentligt forringet, hvis forslaget om at nedlægge læreruddannelsens liniefag i dansk som andetsprog bliver gennemført. Udvalget foreslår liniefaget erstattet af et element af dansk som andetsprog i et nyt grundfag i læsning samt af efteruddannelse. Det mener vi er helt utilstrækkeligt til at give det ønskede løft i de tosprogede elevers dansk kundskaber, herunder deres læsefærdighed.
- 7) Der er snarere brug for at styrke de institutionelle rammer for undervisningen i dansk som andetsprog end at opretholde dens nuværende status som timeløst fag i skolen. I den forbindelse bemærker vi, at udvalget er meget lidt præcise i formulering af krav til den foreslåede efteruddannelse i dansk som andetsprog, og at dansk som andetsprog hverken indgår i deres forslag til justering af Fælles Mål i dansk eller i deres krav til kommunernes implementering af den nationale handlingsplan.

Som begrundelse for mainstreaming strategien og begrænsningen af dansk som andetsprog nævner udvalget yderligere to forhold (udover ønsket om at prioritere læsning over andre fagligheder):

- a) Behovet for en særlig andetsprogspædagogik forventes reduceret ved den foreslåede indsats på småbørnsområdet. Dette stiller vi os stærkt tvivlende over for. Verden over er der gennemført skoleforberedende småbørnspædagogik med forskellige resultater, men ingen steder er der tale om, at en udvikling i småbørnsalderen kan erstatte en skolebaseret tilegnelse af et andetsprog for tosprogede elever. Tværtimod kan en sådan fremgangsmåde risikere at øge forskellene på børnenes forudsætninger for læring i skolereti og dermed modvirke intentionerne om at forbedre alle børns læsefærdighed og dermed deres uddannelsesmuligheder.

- b) Mainstreaming forventes at mindske stigmatisering og segregering i skolen på baggrund af forskellig etnisk oprindelse. Dette argument taler mod den isolerede særundervisning, men ikke for den foreslåede begrænsning i dansk som andetsprog. Tværtimod vil en styrkelse af de tosprogede elevers tilgang til klassens fag gennem en andetsprogspædagogik, der målrettet og fokuseret kombinerer sprog og fag, kunne reducere den samfundsmæssige stigmatisering og segregering, som bl.a. er et produkt af dårlige skoleresultater.

Vi skal opfordre til, at udvalgets anbefalinger vedrørende dansk som andetsprog ikke medtages i den nuværende form i den nationale handlingsplan for læsning. Vi stiller os gerne til rådighed i forbindelse med ændring af disse anbefalinger og skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at vi blandt os har forskningskompetence inden for såvel børne- og ungdområdet som voksenundervisningen. Professor Anne Holmen, DPU, vil i givet fald gerne formidle kontakt til de relevante fagfolk (anho@dpu.dk, tlf. 8888 9869).

På egne og undertegnedes vegne

Med venlig hilsen

Anne Holmen

Jens Normann Jørgensen, professor, KU
Juni Søderberg Arnfast, adjunkt, KU
Anette Hagel-Sørensen, undervisningsadjunkt, KU
Lisbeth Egerod, ekstern lektor, DPU og KU

Karen Lund, lektor, DPU
Lars Holm, lektor, DPU
Bergthora Kristjansdottir, ph.d.studerende, DPU
Karen Bjerg-Petersen, undervisningsadjunkt, DPU
Jørgen Gimbel, lektor emeritus
Helle Laursen, lektor, CVU København & Nordsjælland

Johannes Wagner, docent, SDU
Rineke Brouwer, lektor, SDU

Karen Risager, professor, RUC
Michael Svendsen Pedersen, lektor, RUC
Louise Tranekjær, ph.d.studerende, RUC
Karen Margrethe Frederiksen, studiektor, RUC

Kopi til Folketingets Uddannelsesudvalg